

Lezáruló élete üzenet: őrizz a hitet, újulj meg Mária-tiszteletben — őrizzük meg anyanyelvünket, úgy tiszteljük a minket körülölelő nemzeteket, hogy nem feledkezünk el a határainkon túl élő magyarjainkról.

Akik meglátogathattuk halálos ágyánál, elgondolkozva szemlélhettük a karjára erősített „világító rózsafüzért”, amelyből sok ezret ajándékozott el szerte a Kárpát-medencében. Ez az apró jel is tanúskodik belső vallásosságáról, a szó és a tett egységéről: mindig azzal a megjegyzéssel osztogatta, hogy ez a rózsafűzér akkor is emlékeztet téged a Szűzanyára, ha elaludnál.

Gyakran idézted az édesanyja temetésekor elhangzott gyászbeszéd első mondatát: „Etelka néni, milyen a mennyország?” Most mi tőled kérdezzük: „Teodóz atya, milyen a mennyország?” Választ nem várunk. Nem csak azért, mert ajkaid elnémultak, hanem azért sem, mert hisszük: „Szem nem látta, fül nem hallotta, emberi értelem föl nem fogta, amit Isten azoknak készített, akik szeretik Őt.” Reményünk az, hogy te már tudod ezen szavak mélységes igazát.

Adjunk hálát Istennek az ő gazdag munkásságáért, hordozzuk őt imádságainkban, kövessük életünkkel! Ámen.

A kacsikai „bucsusok”

Sírva-nevetve olvasom újra Teodóz atya, Dózi útinaplóját a csángókról (P. Jáki Sándor Teodóz: *Csángókról, igaz tudósítások*. ValóVilág Alapítvány, Budapest 2002.) Éveken át rágtam a fülét, hogy egyszer engem is vigyen el Moldvába. 2003. április 9-éről az ajánlás: „Déri Balázsnak, közös csángóföldi utunk emlékére baráti szeretettel, Jáki Teodóz.” A 49. és az 52. tudósításban számol be utunkról a dél-bukovinai lengyel falu Nagyboldogasszony-napi búcsújára. Azt írja (175. o.): „Szokásos zarándokútra indultunk 1995 augusztusában: a kacsikai búcsúra. Előbb azonban jó nagy vargabetűt leírva eljutottunk Bukarestbe — nem véletlenül.” Megpróbálom földézni, hogyan is nézett ki az a vargabetű, de ez az emlékezés is csak erősen töredékes lehet. Miért is nem vittem magammal a máskor annyit csattogtatott fényképezőgépet vagy legalább egy jegyzetfüzetet? Talán hogy az igazán fontos mozzanatok maradjanak meg, talán csak a kapkodás, a fölkészületlenség miatt. Teodóz hűséges társa a kacsikai búcsúkra —1997-es haláláig—, Dr. Kovács István gyermekorvos, vagyis „Doki atya” vezetett, Dózi elöl ült, én hátul terpeszkedtem, leginkább középen, hogy a két ülés között előre hajolva halljam öregedő szerzetes barátom szinte folyamatos elbeszéléseit a megelőző —már nem emlékszem hányadik— erdélyi és hányadik moldvai útjáról, kommentárjait azon településekről és történetükről, ahol elhaladtunk, találkozásait papokkal, egyszerű emberekkel, hivatalos emberekkel. A határátkelések, országúti ellenőrzések, az engedélyezetlen elszállásolások kijátszása bőséges muníciót jelentett jellegzetes kapkodó, szót szóba öltő stílusában előadott történeteikhez.

Későn indultunk-e, vagy inkább az ártánd-borsi határátkelés húzódtott el? Mindenesetre éjszaka 10–11 lehetett, amikor Nagyvárad felől szállásért betértünk Nagyszalontára. Már aludtak a háziak, de fölkeltek, vacsorát adtak a református magyarok a katolikus papoknak meg a baptistából nem sokkal előbb katolizált egyházzenészeknek. (Dédszüleim bihariak voltak, Nagyszalonta pedig nekem nemcsak Arany Jánost, hanem Kornya Mihály baptista parasztpostol első gyülekezetét is jelentette. Erős érzelmi felütés volt már az első állomás is!) Másnap, a dél-erdélyi út első napján az Érchegységen átvágva este felé értünk Dévára, az akkortájt induló árvaházba. Még jócskán folytak az építkezések, külföldi önkénteseket is vendégül látott a kolostor asztalánál Bøjte Csaba atya. Az emberi lét nem sejtett szakadécai nyíltak meg előttem, felejthetetlen torokhangjával elmondott szomorú történeteiből. Ki gondolta, hogy missziója ilyen kiterjedt lesz — és hogy, sajnos, ilyen kiterjedtnek kell lennie! Az esti misén álltam először az oltárnál, kiderült, hogy ezen az úton nemcsak előénekes leszek, hanem ministrálni is meg kell tanulnom. A következő nap a Maros mentén haladva lehangoló volt: az elszórványosodott magyarságról, a magyar földesurak és bankok felelősségéről beszélt Jáki atya Erdély elrománosításában. Estére jelképes városba, Gyulafehérvárra értünk. Jakubinyi érsek látott vendégül. Másnap kellett érintenünk Nagyenyedet, a református vártemplomban, a nyomorultul kinéző városban sétálva Dózi, ha nem is szenvtelenül, de gyűlölet nélkül mesélte el, ami még akkor is hiányzott a kezemben lévő, Magyarországon kiadott útikalauzból: a Nagyenyeden és más városokban borzalmas pusztítást végbevivő 1849-es móc pogromot. Balázsfalván fölvillanyozódott. Nevetve mesélte, hogy kedves románjai, a görögkatolikusok a rendszerváltozáskor zavarták el a székesegyházból az orthodox pópákat. Már kezdődött a restaurálás, így amikor 2007-ben dél-erdélyi kirándulásunkon egy busznyai egyetemistával betértünk ebbe a nyugati-bizánci csodába, a diákoknak is földbe gyökerezett a lába. Medgyestől Segesvárig a hajdani szász falvak szomorú sorsával szembesültünk. Pár évvel korábban, a rendszerváltozáskor jártam autóval erre, épp akkor hagyták el szülőföldjüket óriási tömegben a szászok. Leírhatatlan, ami pusztulás pár év alatt végbement. Gondolom, ennek hatása, hogy nem emlékszem, hol álltunk meg éjszakára; de annyi biztos, hogy egy nap nem juthattunk le Brassón át Bukarestbe. Talán két napot töltöttünk ott, egy plébánián lehettünk elszállásolva. Mi minden belefért néhány napba: séta a városrombolás után megmaradt régi Bukarestben, mindenekelőtt a pátriárkai katedrálisban —az ismert történeteket hallottam Teoctistról—, borzongás a pompóz új épületek közt és a Ceaușescu-házaspár sírjánál, Doki atya külön érdeklődése miatt meglátogattuk Teréz anya nővéreit —kimerültségüket rettenetesnek tartotta— és egy másik kolostort is; hiába próbálkozott kedves csalafintaságával, Dózi sem szedett ki egy magyar szót sem a láthatóan csángó származású apácából. Kimentünk egy bolgár katolikus településre is. Ilyenekről is csak ott hallottam. És akkor vasárnap jött a mise a magyarok látogatta Barația-templomban; multságos részleteket sem nélkülöző történetét megírta a 49. tudósi-

tásban: „— Balázs énekel, te mondd a szentmisét, én meg majd prédikálok!”, mondta az orvos. „— Én is pontosan így gondolom: Balázs énekel, te mondd a szentmisét, én meg majd prédikálok!” Koncelebráltak és mindketten prédikáltak is. Bukarestből aztán (végre a tengelytörő erdélyi utak helyett kiváló minőségű országúton) föl Moldvába! Klézsén állhattunk meg először, estefelé, kerestük, meg is találtuk valahol az utcán Miklós Erzsét, aki a „világítós” rózsafüzérekért cserébe csodaszép szőtteseiből adott, velük díszítem ma is a kisasztalom s a konyhában az van, csángósan rakva a Nagy-Magyarország-térkép fölött is. Beköszöntünk erre-arra parókiákra, Pusztinában ismerős családnál aludtunk, gyógyvizet ittunk Trunkban a vértanú orvos, Benedek Márton kútjából, kivilágítatlan falvakban este a kispadon rózsafüzért mondó asszonyok, talán Somoskán vagy Lujzi-kalagorban. A részleteket nem tudom, Dózi apró füzetkébe minden helyszínt, minden találkozást följegyzett, én meg a befogadhatatlan élménytől kábán tébláboltam mellette. Aztán Románvásáron s a szinte elrománosodott északi csángó falvakon át siettünk át föl Kacsikába. Sváb családnál szálltunk meg, a csángók, akik egy részének Dózi szervezte itthoni adományokból a zarándoklatot, a szabad ég alatt s buszokban virrasztottak. Könyve 187. oldalán leírja meglepetésünket, hogy az ünnep reggelén a két magyar papra meg rám várt az egyetlen magyar nyelvű, megszervezetlen mise. (Minden bukovinai náció rendesebben volt képviselve: szégyelltük, hogy a csángók több román misét is hallgathattak s ott be kell érniük románra fordított, nem a legjobb Szent vagy Uram-énekekkel a sajátjaik helyett és hogy bezzeg a lengyel hierarchia érseki szinten jelent meg a hajdani bányászfaluban. Doki atya volt a főcelebráns, Teodóz prédikált: ő, akinek beszédét nem mindig tudtam pontosan követni, minden szavát átgondolva, tisztán nyelvújítás előtti magyarsággal, de a csángó nyelvjárást nem mímelve prédikált, hallatlanul egyszerűen, világosan. Vezette az éneket, az „Ó, Szent Istán”-t —így!—, én csak szekundáltam az ordináriumhoz, s ministráltam, miközben a sekrestyeablakból a háttamban éreztem a jászvásári püspök vizslató tekintetét. Nem is miatta, hanem a templomot megtöltő buzgó csángó fiatalemberek miatt éreztem kínosan magamat, amint ott ügyetlenkedtem. Teodóz aztán kuncogva mesélte, hogy ebédnél milyen ravaszul vette rá néhány magyar szóra Petru Gherghel püspököt. Paptársaira soha egy bántó szó: az emberi gyarlóságokon inkább nevetett, a csángók kikerülhetetlen sorsa fölötti mély szomorúsággal. Hát még ha sejtette volna, hogy az egyesült Európába hányan csánganak el, mindent elhagyva! Visszafelé Szabófalván meglátogattuk Lakatos Demeter sírját, s a Békás-szorosnál átvágva valahol Gyergyóban ismerős papot, Csíkszépvízen az elárvult örmény templomot kerestük föl. Érinthettük Csíksomlyót is, de hogy is keveredtünk a visszavonult Todea görögkatolikus nagyérseket meglátogatni, talán Szaláncfürdőre? Ott tudtam meg miért: Márton Áron börtöntársa volt. Visszafelé, Kolozsváron át Budapestig ... — siethettünk, ma már semmire nem emlékszem.

Déri Balázs